

kérdésnek legelső szakértője dolgozta ki és foglalta össze egész röviden az új rendszer szabta követelményeket. Így mindenki — anélkül, hogy hosszú, esetleg őt nem is érdeklő fejtegetéseken kellene magát keresztüldolgoznia — könnyen hozzáférhet mindahhoz, amit a megváltozott német nevelésügről tudni szeretne.

Az utolsó értekezés *P. Mahlow* tollából a népiskola didaktikai-metodikai arculatát rajzolja meg. Mivel jellemző az új rendszerre, mutatóul részletesebben ismertetjük. A háború előtt a tanítóság megmáshíthatatlannak vélte a tananyagot. Mihelyt egyesek újat akartak a régi anyaghoz hozzákapcsolni, azonnal a tanterv zártóságát és az oktató munka zavartalan nyugalmát emlegette. Mivel az oktatás anyaga évtizedeken át változatlan volt, annál több gondot fordítottak az oktatás módszerének megvitatására. A XX. század első három évtizedében a népiskolai tanítóság aprólékosan kidolgozta a didaktika és metódika minden részletkérdését. Ez a magyarázata annak, hogy a tanítóság nagy többsége a nemzeti szocializmussal együttjáró változást is elsősorban módszeresen értelmezte. Azt gondolta, hogy most már csupán az összpontosító tanításnak szabad az iskolában érvényesülnie. Ez már azért is tévedés volt, mert éppen a módszertan története int arra, hogy sohasem volt jó, ha csakis egyetlen forma akart az egész oktatás területén uralkodni. A nagy eszmei átcsoportosítás megtörtént, s a tanítóságra most is az a feladat vár, hogy a módszer terén kidolgozza a részleteket. A harmadik birodalom uralomrajutása több didaktikai és módszeres következménnyel járt. A tanterv megint visszanyerte azt a biztosságát, amellyel régen rendelkezett. A gyermekből kijindulva nevelés jelszavának hatása alatt u. i. elvesztette stabilitását. Az összpontosító tanítás és a szakoktatás között dúló harc enyhült, ez az egész probléma másodrangú kérdés lett. A nevelő személyisége — amely az új nevelés értelmezésében eléggé háttérbe került — ismét régi jogaiba lépett s vele együtt a tanító szemléletes előadása, a közlő tanalak, mert ez a multban jóformán teljesen elkallódott.

Ebben a kötetben szemléletesen előttünk van az új-német nevelési rendszernek minden előnye, de minden hátránya is. Mindenkire nézve tanulságos olvasmány.

Jankovits Miklós.

Dr. Artur Liebert: Philosophie des Unterrichtes. Zürich, 1935.

Liebert Artúr belgrádi egyetemi tanárnak ez a munkája bevezetésre és két főrésze oszlik (*Die Didaktik als Problem* és *Der Unterricht als Problem*). Az első rész a didaktikának mint filozófiai antropológiai tudománynak alap-tételeivel foglalkozik, a második rész a gyakorlati didaktika alaptételeit, a tanítás lényegét, morfológiáját, a tanítás célját határozza meg. Az egész könyv a tanítás problémáit inkább filozófiai, mint gyakorlati szempontból tárgyalja, mert Liebert szerint ezen a téren még kevés tudományos munka jelent meg. A gyakorlati tanításnak elméleti alapját akarja kifejteni, mert csak biztos filozófiai alapon képzelhető el eredményes tanítás. A tanítás legméltóbb alapjának a filozófiát tekintik, módszere a kritikai dialektikai idealizmus. A tani-

tás filozófiája nem választható el az általános didaktikától, mert mind a kettő a tanítás motívumairól, formájáról, fokozatairól, céljáról szóló tudomány. A tanítás alap gondolatát és ezáltal a tanítási eljárás igazolását szolgálja a tanítás filozófiája. Feladata a kor változó áramlataival szemben a tanítás örök, az emberi szellemben, az emberiség céljában gyökeredző alapjának megalkotása. A didaktika nem adhat a tanárnak minden gyermekre érvényes szabályokat, mert a gyermek nem mechanizmus; a tanár teremtő munkájának minden óráján érvényesülnie kell, ebben a filozófiai alapon álló didaktika sem kötheti meg. A tanítás problémái egyúttal művelődési problémák, végső elemzésben világnézeti kérdések, tehát minden tanárnak világnézetének kell lennie, mégpedig optimisztikus, idealista világnézetének, mert hinnie kell a jövőben; az emberiség fejlődésében. Ezért kell minden didaktikának Platonból, az ő idealista filozófiájából kiindulnia.

A könyvnek első része általános didaktika. Meghatározza a didaktikát mint tudományt, foglalkozik problémáival, meghatározza célját. A didaktika a tanítás alapformáinak objektív tana. Tudomány, mert a filozófiának egyik része, mert objektív tartalma van, bár eszközei szubjektívek. Van művészi és technikai oldala is, amely a tanítandó anyag alakításában, előadásában áll. Ezért dialektikusan színtetikus. A didaktikának mint filozófiai disciplinának feladata a tanítás és tanulás tényleges megjelenési formáinak megállapítása, másrészt a tanulás és tanítás dialektikus formájának és problémáinak kutatása. Didaktikája minden nemzetnek és minden kornak van, de ez nemzetek és korok szerint különböző. A legjobb didaktikát Platon adja.

A második rész a speciális didaktika. Ebben Liebert először a tanítás lényegét tárgyalja általánosságban, azután egyes tárgyak szempontjából. A didaktikának állandó, örök érvényű formái és törvényei mellett dinamizmusa, változása is van, mert minden tanár bizonyos fókig maga alakítja az anyagot. Liebert vizsgálja a különféle világnézeteket — a realizmust, az idealizmust — a tanítás szempontjából és arra a megállapításra jut, hogy a tanítás nem állhat sem csupán a realizmus, sem csupán az idealizmus alapján. Csak e két világnézet összekapcsolása adhatja a tanítás helyes filozófiai alapját, mert sem a pusztán reális, sem a pusztán ideális felfogás nem eredményezi az élet valóságos megismerését. E két világnézet összekapcsolásából keletkezik a dialekticizmus, a kritikai idealizmus. Az emberi életben az ideális és a reális világ összekapcsolva jelentkezik, tehát a tanításnak is ehhez kell alkalmazkodnia.

A tanítás az iskolában történik. Nagy, új ismeretanyagot kell közölni és megtanítani, ehhez pedig módszerre van szükség. A helyes módszer alapját Herbart adta meg a formális fokozatokban. Ez a módszer túlságosan személyes ugyan a tanítást, de — ha módosítva is — mégis ehhez kell visszatérnünk.

A tanítandó anyag három középpont körül csoportosul: a vallás, a természet, az ember köré. A vallástanítás lényeges, mert a gyermek már kiskorától fogva keresi az abszolútumot, a világ sorsát igazgató Istent, akit emberhez hasonlónak képzel el. A kézzelfogható, látható természet s ennek

jelenségei szintén érdeklik. A világot kézzelfogható egységnek fogja fel, mindent megszemélyesít, de csak a jelenben él, múltnak és jövőnek nincs reális értéke számára. Csupán később, az ifjúkor fejlettebb fokán ismeri fel a lelki életet és megnyilvánulásait, ekkor válik fogékonnyá a múlt és jövő iránt. Így jut el a szellemtudományokhoz. Ehhez a fejlődési fokozathoz kell a tanítandó anyagot alkalmazni, de ezen belül a tanítás lényegének magából a tárgyból kell kiindulnia. Mivel a megismerés mindig a konkrétból indul az absztrakt felé, fontos a tanítás szemléletessége.

Részletes didaktikát Liebert könyvének második részében sem ad, mert nem érzi magát hivatva arra, hogy az egyes tárgyak tanítási anyagát részletezze. Csak irányelveket közöl, a tanítás filozófiai alapját fejtí ki, amelyre alkalmazni kell a tanítandó anyagot. Ezért mindig általánosságban elmélkedik, iskolatípus, osztály megjelölése nélkül. A munkaiskolát a múlt kísérletének tekinti, új iskolatípust nem rajzol ugyan, de ennek helyes alapját a kissé módosított herbarti pedagógiában jelöli meg. Az egyes tárgyakról sem ír külön-külön, csak a főbb típusokkal foglalkozik.

Liebert könyve tehát a 30-as éveknek azon pedagógiai munkáihoz tartozik, amelyek — ha módosításokkal is — a régi tanítási rendszerben látják a helyes pedagógiai irányt, melyhez a gyermekből kiinduló pedagógiai irány (Pädagogik vom Kinde aus) kísérletei után vissza kell térni.

Mándy Marianna.

Ernst Otto: Allgemeine Unterrichtslehre. Berlin—Leipzig. Walter de Gruyter & Co. 320 lap.

Otto könyvének tartalommutatója világosan felépített, rendszeres didaktikát ígér. Az egyes részek kidolgozásában azonban gondolatmenete kevéssé áttekinthető, aminek valószínűleg a felhasznált irodalom hatalmas terjedelme az oka. A rengeteg anyagot nem sikerült egységbe olvasztania, fejtegetései sok helyütt egy-egy részletkérdésre irányuló vitába vagy a felhasznált források egyszerű tartalmi ismertetésébe mennek át.

A munka négy részre oszlik. Az első a fejlődést, a művelést és a művelés lehetőségét tárgyalja, a második a művelődésügy szervezetét, a harmadiknak címe metodika, a negyediké didaktika.

A szervezet, illetőleg az ember fejlődési folyamatának biológiai és szellemtudományi vizsgálata után úgy határozza meg a művelést, mint a teljesítőképes jó és vallásos embernek a közösségben élő személyiséggé való céltudatos és tervszerű alakítását, amely ezen alakítás sajátos törvényszerűsége folytán az önkifejtéssel kapcsolatos. „A művelődésügy szervezete” címmel az iskola-fajokat ismerteti és azokat az intézményeket, melyek az ifjúság pályaválasztását irányítják. Az iskolákat két csoportra osztja, elméletiekre és gyakorlatiakra, mindkettőnek közös szellemi alapja az erkölcsiség, munkájának jellemzője a nevelő oktatás. A továbbiakban szigorúan különbséget tesz metodika és didaktika közt. Az első az egyes tudományok művelésében használt módszerből ered, tehát inkább tárgyra van irányítva és azt vizsgálja, hogy a kultúrjavakat mely saját-